

III RIIGIKOGU

5. istungjärk. **Protokoll nr. 129 (12).**

1928.

III Riigikogu koosolek 21. veebruaril
1928 kell 18.35 min.

Kokku on tulnud 89 Riigikogu liiget.

Valitsuse looshis: Riigivanem **J. Tõnisson**, siseminister **J. Hünerson**, rahaminister **A. Teetsov**, sõjaminister **N. Reek**, teedeminister **A. Kerem**, kohtuminister **T. Kalbus**, kaubandus-tööstusminister **J. Holberg**, töö-hoolekandeminister **K. Soonberg**, põllutöökandeminister **O. Köster**, haridusminister **A. Möttus**.

Päevakord:

1. Eelkrediidi avamise seadus riigi 1927./28. a. lisaelarve nr. 3 arvel — III lugemisel.
2. 1929./30. a. põllumajanduse üleskirjutamise seadus — III lugemisel.
3. Kriminaal kohtupidamise seaduse § 177. muutmise seadus — III lugemisel.
4. Avalikkude õppeasutuste ja õigustega erakoolide õppejõudude tasude seadus — III lugemisel.
5. Rahukohtu trahviseaduse § 29. muutmise seadus — III lugemisel.
6. Eesti-Vene rahulepingu põhjal Vabariigi Valitsusele üleantud väärtpaberite tagasiandmise seadus — III lugemisel.
7. Veejuhtmete korrashoiu seadus — III lugemisel.
8. Haapsalu linna administratiiv-piirkonna aiendamise seadus — III lugemisel.
9. Riigi- ja omavalitsuste teenijate pensioniseadus — II lugemisel.
10. Riigi- ja omavalitsuste teenijate pensioniseaduse muutmise seadus nr. 3 — sotsiaalkomisjoni ettepanek.

Koosolekut juhatab abiesimees **R. Penno**, vahepeal esimees **K. Einbund**.

Sekretäri kohal abisekretär **J. Piiskar**.

Koosolek algab kell 18.50 min.

1. Päevakorra muutmine. Juhataja **R. Penno**:
Avan Riigikogu koosoleku.

A. Jõeäär (stp): Panen ette, päevakorra 5. punkt — rahukohtu trahviseaduse § 29. muutmise seadus — III lugemisel — tõsta päevakorra 4. punkti ette. See on võrdlemisi lühike seadus, mis kaunis kaua päevakorral seisnud.

L. Johanson (stp): Teen ettepaneku, päevakorra-punkt 9. — riigi- ja omavalitsuste teenijate pensioniseadus — II lugemisel — välja jätta. See on suur seadus ja seda koosoleku lõpul arutama hakata ei ole otstarbekohane.

Päevakorda muudetakse võttes nähtava enamusega **A. Jõeäär** (stp) ettepanekul — punkt 5-es punkt 4-aks; päevakorras jäetakse välja nähtava enamusega **L. Johanson**'i (stp) ettepanekul 9. päevakorra-punkt. Seega on päevakord kindlaks määratud. (Chr. Kaarna, tüer: Ühenduses 9. päevakorra-punktiga jääb 10. ka välja!)

Juhataja **R. Penno**: Sarnast ettepanekut tehtud ei ole.

**2. Riigi 1927./1928. a. lisa-
elarve nr. 3
arvel eelkre-
diidi avamise
seadus — III
lugemisel.**

(Vaata tekst III
Rk. 5. istungj.
pr. nr. 128 (11),
veerg 353—357.)

Rahaasjanduse komisjoni aruandja **A. Veiler**.

Pealkiri võetakse nähtava enamusega muutmata vastu.

(§ 1.)

L. Johanson (stp): Teisel lugemisel on tehtud ettepanek, et võetaks hoolekande summast omavalitsustele 50.000 krooni. Sellest summast, mis on võetud eelarvesse, ei jätku linnadelegi, kuid peale linnade oleks tarvis mõni summa maale juhtida. Kui võetakse 50.000 krooni, siis oleks võimalik ka valdadele sellest väikest osa anda.

Juhataja **R. Penno**: Rkl. **Johanson**'ilt on ettepanek, § 1. võtta „Kr. 20.000.—“ asemel „Kr. 50.000.—“ (Hääletatakse.) Ettepaneku poolt on 30 häält, vastu — 23 häält, seega on ettepanek vastu võetud. Hääletamisele tuleb § 1 ühes parandusega. (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on § 1 vastu võetud.

§§ 2—3 võetakse nähtava enamusega muutmata vastu.

Juhataja **R. Penno**: (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on seaduseelnõu lõpuhääletamisel vastu võetud redaktsiooni komisjoni andmata.

3. 1929./30. Omavalitsuse komisjoni aruandja **K. Tamm.** Seaduseelnõu võetakse nähtava enamusega muutmata vastu paragrahvide viisi ja lõpuhääletamisel.

3. 1929./30. aasta põllumajanduse üleskirjutamise seadus — III lugemisel. (Tekst III Rk. 5. istungj. pr.pr. lisades, vaata sisukord.)

4. Kriminaal kohtupidamise seaduse § 177. muutmise seadus — III lugemisel. (Tekst III Rk. 5. istungj. pr.pr. lisades, vaata sisukord.)

Üldkomisjoni aruandja **A. Jõeäär.** Seaduseelnõu võetakse nähtava enamusega muutmata vastu III lugemisel ja lõpuhääletamisel.

5. Rahukohtu trahviseaduse § 29. muutmise seadus — III lugemisel. (Tekst III Rk. 5. istungj. pr.pr. lisades, vaata sisukord.)

Üldkomisjoni aruandja **A. Jõeäär.** Seaduseelnõu võetakse nähtava enamusega muutmata vastu III lugemisel ja lõpuhääletamisel.

6. Avalikkude õppeasutuste ja õigustega erakoolide õppejõudude tasude seadus — III lugemisel. (Vaata tekst III Rk. 5. istungj. pr. nr. 126 (9), veerg 280—312; pr. nr. 127 (10), veerg 326—349; pr. nr. 128 (11); veerg 357—362.)

Rahaasjanduse komisjoni aruandja **L. Johanson.** Pealkiri ja §§ 1—3 võetakse nähtava enamusega muutmata vastu.

(§ 4)

(Koosolekut hakkab juhatama esimees **K. Einbund.**)

A. Usai (stp): Kordan II lugemisel tehtud ettepanekut § 4. tabel 3-da kohta, nimelt I järgu „a“ ja „c“ liigi õpetajate palganormide asemele võtta:

1) a liigis:	
12 a.	praktika VII 220 krooni
9 a.	„ VIII 200 „
6 a.	„ IX 185 „
3 a.	„ X 170 „
Vähem kui 3 a.	„ XI 155 „

2) c liigis:

12 a.	praktika X	170 krooni
9 a.	„ XI	155 „
6 a.	„ XII	140 „
3 a.	„ XIII	130 „
Vähem kui 3 a.	„ XIV	120 „

Ei hakka pikemalt põhjendama paranduse vajadust, ainult tähendan, et a ja c liiki kuuluvad keskkooli kutselised õpetajad. Kuna meil kutselisi õpetajaid keskkoolis on vähem kui 50%, siis on siin palgaparandus tarvilik. Viletsad palgaolud ei võimalda tulevikus tõsta nende liikide õpetajate koosseisu meie keskkoolides.

A. Sternfeldt (krst): Esimesse haridusjärku kuuluvad kõrgema haridusega isikud. Kui aga palgatabelit võrdleme, siis näeme, et vahe kõrgema hariduse ja mittevastava keskkooli haridusega õpetajate palkade vahel ei ole hariduse ettevalmistusele vastavalt määratud. I järgu keskkooliõpetajate palgad on liiga madalad ja ei vasta ettevalmistusele ega tööoskusele. Sellepärast panen ette, tõsta keskkooli I järgu õpetajate palku ühe astme võrra. Ettepanek käiks järgmiselt: § 4. lõppu võtta järgmine märkus: „Keskkooli esimesse haridusjärku kuuluvate õpetajate ja juhatajate palka tõstetakse ühe astme võrra tabelites ettenähtud normidest“.

M. Laarman (põl): Ma pean kahjuks vastu vaidlema härra Sternfeldt'ile. Kui meie võtame § 4. tabelites esimeses järgus ülesloetud kooliõpetajad, siis näeme, et need kõik ei ole mitte keskkooliõpetajad. Kui härra Sternfeldt läbi loeks § 1, siis tema näeks, et esimeses järgus on ka instituutide lõpetajad. Minu arusaamise järgi instituudi lõpetajad ei või olla täieõiguslikud keskkoolide õpetajad. Kui härra Sternfeldt'i ettepanek vastu võetakse, siis ajaks see terve palgasüsteemi segamini. Ma tähendasin juba käesoleva seaduse II lugemisel, et üksikute ettepanekutega palgatabeleid muuta ei saa. See on terve süsteem oma ette. Haridusministeerium võiks välja töötada uue kava, ja selle võiksime siis vastu võtta, aga üksikute parandustega ajaksime asja segamini.

A. Sternfeldt (krst): Meie koolides on praegu palju juhuslikke õppejõude, ja meie vaatame nende peale kui möödamineva nähtuse peale. Palgaseadus saab aga pikema aja peale äramääratud, ja sellepärast peaksime palgaseaduse vastuvõtmisel silmas pidama normaalset olusid, mille järele palgad tuleksid määrata.

M. Laarman (põl): Pean tähendama, et härra Sternfeldt ära unustas ühe eelmise koosoleku kõnelused. Seal seletati selge sõnaga, et käesolev seadus ainult ajutine on, ja et varsti hakkab haridusministeerium välja töötama uut kava, millega kõrvaldatakse need puudused, millele tähelepanu juhitud. Sellepärast ei ole tarvidust, et meie ühe aasta jooksul peaksime niisugused parandused sisse võtma, mis õieti parandused täies mõttes ei ole, vaid ainult seaduse segamini ajamine.

Juhataja **K. Einbund**: (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on rkl. Usai ettepanek tagasi lükatud. (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on rkl. Sternfeldt'i ettepanek tagasi lükatud. (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on § 4 ühes tabelitega vastu võetud.

§§ 5—8 võetakse nähtava enamusega muutmata vastu.

(§ 9.)

A. Usai (stp): Kordan II lugemisel tehtud parandust, et § 9 pärast sõna „Petseris“ võtta sõna „Narvas“. Ettepanekut ma rohkem põhjendama ei hakka. (Hüüedid pahe-malt poolt: See on juba sees!)

Haridusminister **A. Möttus**: Teen ettepaneku, II lugemisel § 9. juurde võetud täiendus: „ja Narva linnas“ kustutada, sest ta ei ole peaaegu põhjendatud, või kui on, siis väga nõrgalt, nimelt et Narva linnas samuti nagu narvatagustes valdades ja Petserimaal, peaksid emakeelt oskavad õpetajad 10% palgalisa saama. Narva kohta ei ole see, nagu tähendasin, põhjendatud. Sellepärast teen ettepaneku, see täiendus kustutada ja paragrahv vastu võtta rahaasjanduse komisjoni redakt-sioonis.

Juhataja **K. Einbund**: Panen haridus-ministri ettepaneku hääletamisele. (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on ettepanek vastu võetud. Panen hääletamisele § 9. ühes parandusega. (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on § 9 vastu võetud.

(§ 10.)

A. Usai (stp): Kordan II lugemisel tehtud ettepanekut, § 10 järgmiselt redigeerida: „Õpetajate nädalatundide normaalarv on: a) maalasuvais algkoolides 28, linna algkoolides 26, mis mõlemal puhul kuni 24 nädalatunnini võib vähendada, kui haridusministeeriumi poolt maksmapandud tunnikava 28 või 26 tunni andmist ühes koolis ei võimalda; b) kesk-

kutse- ja täienduskoolides, hoolekande koolis, Harku koloniis, kurtummade ja teistes defektsete laste ning muis avalikkudes koolides, peale §§ 11. ja 15. näidatud erandite, on õpetajate nädalatundide normaalarv 24. On õpetaja nädalatundide arv maalasuvais algkoolides alla 24 või üle 28, linna algkoolides alla 24 või üle 26, siis maksetakse temale tundide arvu järgi iga nädalatunni eest maalasuvais algkoolides $\frac{1}{28}$, linna algkoolides $\frac{1}{26}$ ja teistes selles paragrahvis nimetatud koolides $\frac{1}{24}$ § 4. tähendatud õpetaja palgast. Alevites, kus alevivolikogu otsusega õppeaja kestus on ühtlustatud linnakoolide omaga, arvestatakse sama tunniarvuga kui linnas“.

Põhjendused tõin II lugemisel ette ja ei pea tarvilikuks neid korrata. Ütlen nii palju, et tundide normaalarv on meil juba eelmises seaduses küllalt kõrge ja ei ole mingit põhjust ei pedagoogiliselt ega ka puht rahaliselt seisukohalt nädalatundide normaalarvu tõsta.

Juhataja **K. Einbund**: (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on rkl. Usai ettepanek tagasi lükatud.

Hääletamisele tuleb § 10. (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on § 10 vastu võetud.

(§ 11.)

A. Usai (stp): Teen ettepaneku, § 11. ettenähtud tundidearv 20 asemel igalpool võtta 18, $\frac{1}{20}$ asemele $\frac{1}{18}$. Põhjendusi uusi ette ei too, sest on selge, et kutsekoolides, eriti õpetajate seminarides ei ole soovitav tundidearvu tõsta.

Juhataja **K. Einbund**: (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on rkl. Usai ettepanek tagasi lükatud.

Hääletamisele tuleb § 11. (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on § 11 vastu võetud.

(§ 12.)

Juhataja **K. Einbund**: Rkl. Ojalt on ettepanek, § 12-da viimne lause redigeerida järgmiselt: „Internaadiga ühenduses oleva töö eest saavad õppejõud kooli ülevalpidajalt eraldi tasu maa- või linnakoolivalitsuse (riigikoolides haridusministeeriumi) poolt iga internaadiga kooli jaoks kindlaksmääratud normi järgi“.

A. Usai (stp): Teen ettepaneku, § 12-das kõrvalkohustuste loetluses kustutada sõna „klassijuhatamine“ ja paragrahvi lõppu võtta uus lõige: „Klassijuhataja annab juhutatava

klassikomplekti kohta kaks tundi nädalas vähem oma kooli õpetaja nädalatundide normaal-arvust“.

Põhjendan seda sellega, et klassijuhutamise ülesanded on eriti vastutusrikkad ja kui seda tööd ei tasuta, siis paigutatakse klassijuhatajad võrreldes tunnisolijatega ebaõiglasesse seisukorda. Peale selle on klassijuhamine seda-võrt tähtis pedagoogiline töö, et seda tuleks eriti tasuda.

Juhataja K. Einbund: Hääletamisele tuleb rkl. Oja' ettepanek. (Hääletatakse.) Ettepaneku poolt on 24 häält, vastu 37 häält, seega on ettepanek tagasi lükatud.

Hääletamisele tuleb rkl. Usai' ettepanek. (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on ettepanek tagasi lükatud.

Hääletamisele tuleb § 12. (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on § 12 vastu võetud.

§§ 13—23 võetakse nähtava enamusega muutmata vastu.

(§ 24.)

(Koosolekut hakkab juhutama abiesimees **R. Penno.**)

J. Tiks (stp): Kordan II lugemisel tehtud ettepanekut, nimelt § 24 vastu võtta järgmiselt: „Avalikkude algkoolide õppejõudude ja juhatajate ning nende abide palgast maksab riik 80%, linnades — linnaomavalitsus 20% ning maal ja alevites — maaomavalitsus 10% ja koolide ülevalpidajad 10%“.

Juhataja R. Penno: (Hääletatakse.) Ettepaneku poolt on 21 häält, vastu 27 häält, seega on ettepanek tagasi lükatud. Hääletamisele tuleb § 24. (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on § 24 vastu võetud.

§§ 25—28 võetakse nähtava enamusega muutmata vastu.

(§ 29.)

A. Usai (stp): Teen ettepaneku, § 29 redigeerida järgmiselt: „Avalikkude koolide juhatajaile, nende abidele ja õpetajaile on kooli ülevalpidaja kohustatud andma vastava korteri ühes kütte ja valgustusega, korteri eest (ühes kütte ja valgustusega) maksab korterisaaja üüri maa- ja linnavalitsuse (riigikoolides haridusministeeriumi) poolt kindlaksmääratud normi järgi, kusjuures korterisaaja poolt maksetav üür ei tohi tõusta üle 10% normaal-palgast.

Märkus: Kui ei ole võimalik korterit anda, või kui ei taheta pakutavat korterit vastu

võtta, maksetakse kooli ülevalpidaja poolt koolijuhatajaile, tema abidele ja õpetajaile lisaks tervele palgale veel see osa faktilistest korteri, kütte ja valgustuse kuludest, millise summa võrra on need kulud suuremad, kui 10% vastava koolijuhataja, tema abi või õpetaja palgast, kusjuures kooli ülevalpidaja ei ole kohustatud enam kui 3-toalise korteri eest tasu maksma“.

Käesoleva seaduseelnõu § 29 järgi on linna-õpetajad ebaõiglasesse seisukorda paigutatud. Nad võivad korteri saada ainult sel juhul, kui korter kooli juures olema. Kui korter puudub, siis jääb küsimus lahtiseks. Linna-õpetajate majanduslik seisukord on märksa halvem, kui maalasuvail õpetajail, ja sellepärast vajaksid need õpetajad ilmingimata korterit. Linnavalitsusele ei teeks see erilisi raskusi, kui arvesse võtta asjaolu, et selles seaduses hakkab riik maksma 50% asemel 80%. Järelikult, linnavalitsuste kulud vähenevad ja nendel oleks võimalus selle kokkuhoiu arvel õpetajaile muretseda kortereid.

M. Laarman (põl): II lugemise juures mäletavasti oli valitsuserühmade vahel niisugune kokkulepe, et seadus pidi Riigikogus sel kujul vastu võetama, nagu ta esitatud raha-asjanduse komisjoni poolt. Nüüd on aga mõne valitsuserühma poolt eelnõu kohta parandusi tehtud ja nende paranduste poolt hääletatud, mis vastasrind esitanud, siis arvab meie rühm, et meil ka seesama õigus selleks on. Teatan siis, et leiame § 29. esitatud normid ebaõiged olevat, kuna seal maaõpetajad on asetatud eesõigustatud seisukorda linna-õpetajatega võrreldes, nad saavad korteri kütte ja valgustusega, kuna linnaõpetajad seda ei saa. Et linnaomavalitsused majanduslikult tugevamad on kui vallad, siis arvan mina, et siin kirik kesk küla tuleks ehitada ja linnaõpetajaile niisamuti kui maal võimaldada korter kütte ja valgustusega. Arvan sellepärast, et meie härra Usai' paranduse poolt võime hääletada, kuid palun paragrahvi ja märkuse lahus hääletada.

Juhataja R. Penno: Hääletamisele tuleb rkl. Usai' poolt esitatud paragrahv märkuseta. (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on § 29 vastu võetud. Hääletamisele tuleb ettepaneku märkuse osa. (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on märkus tagasi lükatud. Seega langeb ära vajadus hääletada § 29. II lugemisel vastuvõetud kujul.

§§ 30—36 võetakse nähtava enamusega muutmata vastu.

Juhataja **R. Penno:** (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on seaduseelnõu lõpuhääletamisel vastu võetud.

7. Eesti-Vene rahulepingu põhjal Vabariigi Valitsusele üleantud väärtpaberite tagasiandmise seadus — III lugemisel.

(Vaata tekst III Rk. 4. istungj. pr. nr. 94 (4), veerg 142—154; pr. nr. 96 (6), veerg 207—211; III Rk. 5. istungj. pr. 118 (1), veerg 13—22, 22—25.)

Üldkomisjoni aruandja **V. Hasselblatt.** (Pealkiri.)

A. Jõeäär (stp): Minu poolt avaldati omalajal avalik küsimine Vabariigi Valitsusele ajalehes, ja ma kannan selle ette, et Vabariigi Valitsus võiks selle peale vastust anda.

„Avalik küsimine Vabariigi Valitsusele ja hr. A. Anderkopp'ile.

Eesti-Vene rahulepingu põhjal Vabariigi Valitsusele üleantud väärtpaberite tagasiandmise seaduse II lugemisel Riigikogus tegin

§ 1. juurde parandus-ettepaneku, mille vastuvõtmise korral seadus maksuse oleks omanud ainult Eesti vabariigi kodanikkude, mitte aga välismaalaste kohta.

See parandus anti läbivaatamiseks väliskomisjoni, kes oma seletuskirjas paranduse vastuvõtmatu leiab olema ainult puht vormilistel põhjustel. Nimelt olla väliskomisjoni arvates Eesti vabariik kohustunud Saksa riigi kodanikkudele välja andma viimastele kuuluvad väärtpaberid ja dokumendid, mis Vene valitsus Tartu rahulepingu põhjal on kohustatud tagasi andma. See kohustus olla tekkinud selle läbi, et Eesti ja Saksa valitsuste vahel allakirjutatud kokkuleppele ilmasõja tagajärjel tekkinud nõudmiste õiendamise kohta olla erilise täiendusena juurde lisatud nootide vahetus, millega Eesti Vabariigi Valitsus ennast rahvusvaheliselt köitnud. Riigikogu olla tähendatud kokkuleppe kinnitanud ja seega „Vabariigi Valitsuse siduvuse teinud Eesti vabariigi siduvuseks“, mida muuta ei saa Eesti ühepoolset soovil ja tahtel. Väliskomisjon ei pea soovitavaks ka teiste riikide kohta asuda teisele seisukohale.

Eesti välisministri poolt Saksa peadeleaadile saadetud noodi sisu on järgmine: „Seletan mina oma valitsuse nimel, et tema Saksa usaldajatele kuuluvate varanduste, väärtpaberite ja dokumentide kohta, mida Vene valitsus Tartu rahulepingu põhjal on kohustatud tagasi andma, mingisuguseid nõudmisi ei kavatse tõsta ja et tema sellekohase seaduseelnõu juba parlamendile on esitanud“.

„Eesti-Vene rahulepingu põhjal Vabariigi Valitsusele üleantud väärtpaberite tagasiandmise seaduseelnõu“ oli tõepoolest sel ajal

juba Riigikogule esitatud (22. juunil 1923. a. Riigikogus saadud).

Vabariigi Valitsuse seletuskirjas „Eesti vabariigi ja Saksa riigi vahel ilmasõja tagajärjel tekkinud nõudmiste õiendamise kokkuleppe kinnitamise seadusele“, millega ühendatud oli ka juurdelisatud noot, on selle noodi kohustavuse kohta sõnasõnalt järgmist öeldud: (M. Juhkam, tõer: Teie loete ju kõik aeg ajalehte). Ei, ma kannan ette avaliku küsimise Vabariigi Valitsusele.

„Arusaadav, et kuna Vabariigi Valitsus seisukohale on asunud, et Vene valitsuse poolt Tartu rahulepingu põhjal saadud aktsiad teatavatel alustel endistele omanikkudele kätte anda tuleksid, siis on loomulik, et Saksa kodanikud oleksid mitte halvemasse seisukorda seatud, kui teiste välisriikide kodanikud.

Sellega ei ole aga valitsus mingisuguseid kohustusi enda peale võtnud ning küsimus lahendatakse tulevase seadusega sel teel, nagu ta Riigikogu poolt kinnitatakse.

Rahaasjanduse komisjoni seletuskirjast selgub, et nii välis- kui rahaasjanduse komisjoni nende seletustega ühinevad. Rahaasjanduse komisjoni aruandja härra V. Hasselblatt oli ainuke sõnavõtja Riigikogus 20. juunil 1924. a., kus seadus paarikümne minuti jooksul kõigil kolmel lugemisel vastu võeti, ja ei rääkinud ei noodist ega väärtpaberitest sõnagi.

Seega jääb tolleaegse Vabariigi Valitsuse seletuskirjas ettetoodud seisukoht püsima.

Praegu on see „tulevane seadus“ Riigikogus kinnitamisel. Väliskomisjoni aruandja härra A. Anderkopp aga seletab Riigikogus aruandja kohal seistes, et mitte ainult Vabariigi Valitsus, vaid isegi Riigikogu olla ennast kohustavalt sidunud 20. juuni 1924. a. seaduse vastuvõtmisega. Riigikogu pidada ilmtingimata Saksa kodanikkudele ja sellega ühenduses ka teiste välisriikide kodanikkudele kõik need õigused andma, mida väärtpaberite tagasiandmise seadus oma riigi kodanikkudele annab, ja ei tohtivat seadust parandada.

Selle ennekuulmatu seisukoha vastu ei arvanud tarvilikuks vaielda ei välisminister ega Vabariigi Valitsus.

Järelikult ei võiks Eesti parlament valitsuse poolt esitatud eelnõus parandusigi teha, rääkimata terve eelnõu tagasilükkamise õigusest. Põhiseaduse § 35. oleks seega ülearune ja Riigikogu tarbetu. Veel imelikumana tundub, et sarnast seisukohta kaitseb üks põhiseaduse loojatest.

Tähtis ei ole käesoleval korral mitte see, et tahetakse iga hinna eest kinkida Saksa kapitalistidele 2 miljoni 830 tuhande kuld- rubla väärtuses „Valdhofi“ aktsiaid, mis moodustavad 94,33% kogu aktsiakapitalist, vaid

tähtis on parlamendi õiguste kaitse. See sunnib mind pöörama avalikult järgmiste küsimistega Vabariigi Valitsuse ja härra Anderkopp'i poole:

1) Kas praegune Vabariigi Valitsus ühineb endise Vabariigi Valitsuse seisukohaga, mille järgi valitsus mingisuguseid kohustusi Saksa kodanikkudele väärtpaberite tagasiandmise kohta enda peale pole võtnud, jättes küsimuse lahendamise Riigikogu õiguseks sellekohase seaduse arutamisel?

2) Mis ajast peale on härra Anderkopp arvamisele tulnud, et Riigikogul õigus ei ole Vabariigi Valitsuse poolt esitatud seaduseelnõudes parandusi teha ja neid eelnõusid tagasi lükata?

3) Missugustel kaalutlustel on härra Anderkopp arvamisele jõudnud, et noot, mis Vabariigi Valitsuse seletuse järgi Riigikogule vabad käed jätab seaduseelnõu arutusel küsimuse lahendamiseks, — tema arvates Riigikogu kohustab küsimust ilmtingimata lahendada Saksa kapitalistide kasuks?

Loodan, et Vabariigi Valitsus temale üles seatud küsimistele vastab.

Kohtuminister T. Kalbus: Vabariigi Valitsuse ülesandel teatan, et praegune Vabariigi Valitsus pooldab selle seaduse vastuvõtmist sel kujul, nagu ta Riigikogule ette pandud, tähendab, nagu ta Riigikogu komisjoni poolt vastu võetud. Motiivid selle seaduse vastuvõtmiseks ei ole niisugused, nagu kõneleb rkl. Jõeäär, et on varem ajal lubadus antud nende paberite tagasiandmiseks, vaid Vabariigi Valitsus pooldab selle seaduseelnõu vastuvõtmist sellepärast, et seda nõuab õiglus. Meil ei ole vaja kellegi võõra isiku varandust Eesti riigi omaks tunnustada, ja sellepärast nõuab õiglusetunne, et väärtpaberid tagasi antaks nende omanikkudele. Just sellest seisukohast välja minnes nõuab Vabariigi Valitsus väärtpaberite tagasiandmist.

A. Jõeäär (stp): Väga lugupeetud härrad rahvasaadikud! Ma leian, et härra kohtuminister Vabariigi Valitsuse nimel vastates minu poolt ülesseatud küsimisele, selle küsimise vastamata jättis. Tema seletas, mispärast seaduseelnõu üldiselt leitakse valitsuse poolt vastuvõetav olema, ja mispärast Vabariigi Valitsus seda toetab. Sellele andis härra minister vastuse, aga ma seadsin üles küsimuse, mispärast oleme kohustatud seaduse ulatust Saksa riigi kodanikkude peale laien-dama. Härra minister rääkis sellest, mispärast see seadus Eesti riigi kodanikkudele tarvis on, ja loomulik, oma riigi kodanikkude jaoks annamegi meie seadusi, sest iga riik annab

seadusi oma kodanikkude jaoks ja seni ei ole niisugust riiki olemas, mis seadusi annaks teiste riikide kodanikkudele. Mina esitasin küsimuse, kas on õige põhjendus, mis väliskomisjoni seletuskirjas ette toodud, nii kui oleks nootide vahetuse läbi ja 20. juuni 1924. a. seaduse vastuvõtmise läbi Riigikogu ennast kohustavalt sidunud Saksa kodanikkude suhtes. Selle küsimise peale ootan vastust.

Aruandja V. Hasselblatt (lõpusõna): Olen juba II lugemisel katsunud mõnele küsimisele komisjoni seisukohalt vastuse anda. Nimelt on asi järgmine: Põhjuseks, mispärast meie valitsus omalajal nõudis Vene riigilt aktsiate tagasiandmist, oli eeskätt see, et endistele vabrikute ja ettevõtete omanikkudele võimalust anda aktsiaid kätte saada, et mitte tundmatud aktsiate omanikud Venemaalt ei võiks meie juurde ilmuda ja siin aktsiatega täita teatud majanduslikku ja poliitilist osa, mis meile soovitav poleks olnud sootu teise majandusliku ilmavaate pärast, näiteks sellesama Valdhof'i suhtes.

Selle seaduse puhul on raske vahet teha välismaalaste ja meie kodanikkude vahel, kes olid aktsiate omanikud, ja vaevalt maksab selle vahetegemisega siin mingisugust uut põhimõtet üles seada, mida mina härra Jõeääre kõnest ei leia. Mina pean veel seletama, et see eelnõu ei ole üksi valitsuse käes arutamisel olnud, vaid kaks korda on kõik Riigikogu rühmad selle seaduse kohta seisukohta võtnud, kõik rühmad peale sotsialistide oma on seda seadust pooldanud. Ja sellepärast võin suurema õigusega, kui harilikult aruandjad, komisjoni nimel toetada käesolevat seaduseelnõu ja paluda seda vastu võtta.

Juhataja R. Penno: Panen pealkirja hääletamisele. (Hääletatakse.) Poolt on 34 häält, vastu 28, seega on pealkiri vastu võetud.

(§ 1.)

A. Jõeäär (stp): Väga lugupeetud härrad rahvasaadikud! Mina kordan oma teisel lugemisel tehtud ettepanekut ja panen ette kõigepealt, § 1. neljandas reas kustutada sõna „isikutel“ ja sinna asemele võtta „Eesti vabariigi kodanikkudel“, ja teiseks panen ette, § 1. lõppu juurde lisada teise lõikena: „Tagasiandmisele ei kuulu aktsiad, obligatsioonid ja teised väärtpaberid, mis Vene kroonule ehk rahaasutustele panditud või mõnel teisel teel saadud summade tagatiseks antud, ehk mille eest endised omanikud muul teel tasu saanud“.

Selle üle, et Riigikogu enamus tahab tagasi anda endistele omanikkudele Nõukogude Venelt saadud väärtused, aktsiad ning obligatsioonid, selle üle ei ole põhjust imestada meie oludes. Sest meil on alati käidud selle pühakirja sõna järgi: „kellel on, sellele antakse“.

Võetakse kehvematele ja antakse jõukamatele. Kelle käest võeti need varanduslikud väärtused, mille abil sõiditi? (Müra paremal pool.)

Juhataja **R. Penno**: Härrad Riigikogu liikmed, ma palun kõnelejat mitte segada.

A. Jõeäär (stp): Sõjaraskusi rekvireerimise näol kandsid laialised põllupidajate hulgad. Vere- ja varaohvreid pidid kandma ka kõige kehvemad töölised. Kes kandis sõjakulud? Kes maksab meie välislaenu protsendid? Saksa riigi vastu muu seas olid ka 16 tuhandel Eesti kodanikul nõudmised umbes 30 miljoni kuldrubla suuruses summas. Need nõudmised kustutati selle põhjendusega, et Saksa väed on jätnud Eestisse ka sõjamoona. Neile taluomanikkudele, kellelt Saksa sõjaväed võtsid hobuse, neile maksab Eesti vabariik selle hobuse eest heal juhtumisel 3 krooni. Kuid enne peab selle omanik mitu palvekirja kirjutama, mitu päeva komisjonides ära viitma, tunnistajaid kaasa tooma, tempelmakse maksuma j.n.e. Need on ka ühed neist andjatest, kellelt varandused on võetud, aga neile tagasi midagi ei anta. Sõjainvaliidid ja langenud sõdurite perekonnad on viletsuses. Hoiukasade summade omanikud ei ole pennigi saanud ja neile ei taheta tulevikuski midagi anda. Seda tõendab § 12. juurde tehtud paranduse tagasilükkamine Riigikogu enamuse poolt. Neil ei ole enam midagi. Kõik, mis oli korjatud mustapäeva jaoks, läks Venemaale. Ja et pühakirja sõna täis saaks, ei anta neile midagi.

Sõjasaaki jagatakse neile, kes ise sõjaraskustest pole osa võtnud ja kellel ennegi varandust küllalt. Ja antakse kahekordselt. Ei küsita sellest, et see andmine sünnib rahva kulul, kes viidud väljasuremiseni, mida võib näha koguduste aruannetest, kus on näha, et sündimiste arv on suremiste arvust väiksem.

Selle kõige üle ei ole põhjust imestada, see on harilikuks igapäevaseks nähtuseks saanud. Mille üle aga imestama peab on nähtus, et Eesti riik sõdima pidi selleks, et Saksa kapitalistidele kätte võidelda väärtusi. Ja selle juures ei ole eriti sooja toetust selle suurriigi poolt sõja ajal ega ka pärast sõda Eestile osaks saanud. Arvan, et landesvääriga, kui toetusga arvestada ei võiks. Paistab nii, nagu oleks Eesti suur tänuvõlglane landesvääri ja peaks selle täheks sügava kummardusega üle

andma Saksa kapitalistidele Nõukogude Venelt rahulepingu põhjal saadud aktsiad.

Üldkomisjonis põhjendati selle seaduse vajadust sellega, et need väärtpaberid olla röövitud, need ei olla õigel teel Venemaale sattunud. Mina kahtlen selle juures, kas Nõukogude Venemaa Saksamaalt neid pabereid sai röövimas käia. (Vahehüüe keskelt.) Ega see siis asja ei muuda. Mina arvan, et need Saksa kodanikkude väärtpaberid ei või kuidagi viisi röövimise teel Venemaale sattunud olla. Või kui need paberid on Venemaale sattunud, siis arvatavasti anti need omanikkude poolt üle vabatahtlikult. Anti üle siis, kui Vene valitsus välja maksis aktsionäridele Vene sõjavägede poolt mahapõletatud Valdhofi väärtuse. Kuid sakslastel on praktiline vana-sõna: „Kahekordselt ei kärise“. Veel kasulik on, kui osatakse kombineerida kolmekordselt.

Riigikogu enamus lükkas II lugemisel tagasi minu ettepaneku, isegi selle ettepaneku, mille järgi tagasiandmisele ei kuulu väärtpaberid, mille eest tasu juba kätte saadud.

Ma soovitaksin siiski tõsiselt selle parandus-ettepaneku juures järele mõelda. (M. Juhkam, tõer: Teie ei võta seda küsimust tõsiselt.) Lugupeetud rkl. Juhkam, kui minul juhused on, siis ma katsun selle küsimuse laiemate hulkade ette viia. (M. Juhkam, tõer: Ega meie üht seadust ei saa arutada igavesti.) Ma loodan, et Eesti rahvas, kui temale võimalus antakse otsustada seda seadust rahvahääletamise korras, rohkem arusaamist riigihuvidest üles näitaks, kui Riigikogu enamus, ja ükskord ometi peaks lõpp tehtama selle põhjatu kuristiku täitmisele, mis on neelanud rahulepingu põhjal saadud kullatagavara ja neelab praegu aktsiade ning obligatsioone.

Riigivanem J. Tõnisson: Austatud Riigikogu liikmed! Igal ühel Riigikogu liikmetest on muidugi võimalik kasutada kõneallseivat materjali nii, nagu tema seisukohalt see õige tundub olevat, aga oluliselt ei ole siin põhjust nii väga traagiliselt asja kujutada. Lugu on nii, et välismaalaste ettevõtetest siin selle küsimuse juures silmas tuleb pidada ikkagi ainult Valdhof'i aktsiaseltsi. Teada on, et Valdhof, endine puupapivabrik, praegu varemetes on. Hulk maad on seal, aga majad on rusudeks kujunenud. Nõnda ei ole aktsiadel enam tõsist väärtust, kuid isegi nende aktsiate hulk, mis riigi käes on, ei õigustaks siis, kui Valdhof'i varandus suurem oleks, selle asja suureksajamist. (M. Juhkam, tõer: Päril õigus...) Lugu on nii, et Valdhof'il oli põhi-kapitali 12.000.000 kuldrubla, nüüd on see

meie seaduste järgi muutunud 12.000.000 Eesti margaks. Riigipanga käes on aktsiate kujul, mis Venemaalt on saadud, 2.830.000 rubla. Sellega on õieti natuke üle $\frac{1}{6}$ aktsiate hulgast riigipanga käes. Riigipank ei saa siis mingisugust mõju aktsionäride koosolekul avaldada, kui ta seda ka tahaks. Ei ole siis ka mingisugust võimalust neid aktsiaid kuidagi ära kasutada, et sealt rohkem välja tuua. Sellepärast ei maksaks meil siin jällegi rahvusvahelist skandaali sünnitada. Kui tahaksime neid aktsiaid seadustähe all oma käes hoida, siis võiks see ärritada avalikku arvamist välismaal. Kui tahame oma rahvuslikku krediiti tõsta, siis igatahes mitte niisuguste väikeste operatsioonidega teiste kulul, vaid sel teel, et ise oma asju korraldame. (O. Gustavson'i, stp vahelhüüe.)

Mina arvan, jäetagu see küsimus olulikele alusele, nagu ta on, ja siis laheneb küsimus lihtsalt. Siin ei ole „rahva varanduse pillamisega“ tegemist, vaid lihtsa juriidilise küsimuse lahendamisega selleks, et meil väljaspool eksiarvamisi ei tekiks meie õigusliku korra ja seadusliku talitamisviisi kohta. Sellelt seisukohalt välja minnes arvan mina, et seaduseelnõu tuleb vastu võtta kõigist neist vastuväidetest hoolimata, mida Riigikogu liige härra Jõeäär ette toonud.

A. Jõeäär (stp) (fakt. märk.): Faktilise märkusena, lugupeetud rahvasaadikud, leian tarvilikuks öiendada, et Valdhof'i aktsiakapital mitte 12 miljonit kuldrubla suur ei olnud, vaid nende andmete põhjal, mis rahaasjanduse komisjonis ametlikult poolt esitatud, 3 miljonit kuldrubla. Sellest on Eesti-Vene rahu- lepingu põhjal Eesti riigile üle antud 2.830.000 kuldrubla väärtuses aktsiaid, seega 94,33% kogu aktsiatest. See ei ole ainuke ettevõtte, mille aktsiad välismaalaste käes olid, vaid neid on terve rida, nagu Vene-Balti tehas, Port-Kunda, Bekker, Balti puuvilla, Mayer'i ja teised. Kõigi nende ettevõtete aktsiate kohta teatati, et peaauglikult välismaalased on need, kes tahavad aktsiaid tagasi saada. Et Eesti oma kodanikkude poolt oleks sarnaseid nõudmisi tulnud, sellest komisjonis ei räägitud.

Faktilise märkuse piirides võin öelda nii palju, et ükski riik ei anna seadusi välja väliskodanikkude huvides, vaid oma kodanikkude huvides, ja ainult vastavate kokkulepete põhjal võib neis seadustes ettenähtud õigusi väliskodanikkude peale laiendada.

Riigivanem J. Tõnisson: Faktilise märkuse sisu kohta pean tarvilikuks tähendada, et need andmed olen saanud rahaminist-

riit. Minul ei ole isiklikult võimalust olnud neid asju kontroleerida, kuid minul ei ole ka mingisugust põhjust arvata, et härra rahaminister nende andmetega eksinud on. Juba varemalt oli teada, et Valdhof'i aktsiakapital on suur. Nii palju, kui oma mälu järgi võin öelda, oli igatahes 12 miljoni ümber enne sõda seda kapitali olemas. (Vahelhüüe A. Jõeääre, stp poolt.) Valdhof'i paberivabrik on Mannheim'i tselluloosi-ettevõtetega ühenduses olnud, seega oli Valdhof'i puupapivabrik siin üks suurematest.

Teiseks võin öelda, et meie aktsiaseltsid on omad aktsiakapitalid ära vesistanud. (A. Jõeäär, stp: Valdhof ei ole seda teinud!) Rkl. Jõeäär kõneles ka teistest aktsiaseltsidest, kellel aktsiad riigikassa käes olevat, kuid need kõik on suutnud oma aktsiad kulla alusele ümber muuta. Kui teie võtate uued emissioonid juurde, siis muutuvad endised vahekorrad, ja meie aktsiad, mis riigikassa käes on, ei kujunda nende suurt osa, vaid kõige minimaalsema osa liikumas olevatest aktsiatest. Järelikult oleks siis eksiarvamine, kui katsutaks nende vahekordade juures seletada, et meil nii- ja niipalju protsente aktsiaid riigikassa käes on. See on eksitus, ja siin võin öelda, et selle faktilise märkusega, mis rkl. Jõeäär ette tõi, ei ole Valdhof'i aktsiakapitali suhtes minu seletusest midagi ümber lükatud.

Aruandja V. Hasselblatt (lõpusõna): Kui rkl. Jõeäär seletab, et Valdhof'i aktsiaselts on kahjutasu saanud ja saab seda veel teist korda, kui ta saab aktsiad tagasi, siis sellega ei saa ühineda sellepärast, et kui mõnel selt-sil tulekahju sünnib ja kindlustuseselts peaks talle selle kahju välja maksma, siis muidugi ei ole selts kohustatud kindlustuseseltsile oma aktsiaid välja andma.

Komisjonil ei olnud võimalus järele pärida, kas rikkad või vaesed inimesed saavad aktsiad tagasi, siiski võib oletada, et suurem osa vaesed inimesi saab aktsiad tagasi. (O. Gustavson, stp: Eestis öeldakse ju, et vabrikandid on kõige vaesemad vabariigis.) Suurem osa aktsiaid saavad kätte vaesed inimesed.

Juhataja R. Penno: Asun rkl. Jõeääre esimese ettepaneku hääletamisele. (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on ettepanek tagasi lükatud.

Asun rkl. Jõeääre teise ettepaneku hääletamisele. (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on ettepanek tagasi lükatud.

Asun § 1. hääletamisele. (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on § 1 vastu võetud.

(§ 2.)

Aruandja **V. Hasselblatt**: Siin pean redaktsioonilise paranduse tegema — mitte Riigi Teatajas nr. 47 — 1926. a., vaid Riigi Teataja lisas nr. 47 — 1926. a. ja Riigi Teataja lisas nr. 107 — 1927. a.

Juhataja **R. Penno**: Aruandja tehtud redaktsiooniline parandus tuleb hääletamisele ühes § 2-ga. (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on § 2 vastu võetud.

§§ 3—10 võetakse nähtava enamusega muutmata vastu.

(§ 11.)

Aruandja **V. Hasselblatt**: Teen ettepaneku, siin markade asemel lugeda sendid ja kroonid.

Juhataja **R. Penno**: (A. Jõeäär, stp: Redaktsiooni komisjon teeb selle paranduse.) Ettepaneku vastu ei vaielda, siis tuleb vastavalt igalpool parandada. § 11 tuleb ühes redaktsioonilise parandusega hääletamisele. (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on § 11 vastu võetud.

§§ 12—15 võetakse nähtava enamusega muutmata vastu.

Juhataja **R. Penno**: (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on seaduseelnõu lõpuhääletamisel vastu võetud. (Hüüded: Lõpetada.) Kuulen ettepanekuid, koosolek lõpetada. (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on ettepanek vastu võetud. Lõpetan koosoleku.

Koosolek lõpeb kell 20.50 min.

Algkirjale alla kirjutanud:

Riigikogu esimees **K. Einbund**.

Abiesimees **R. Penno**.

Abisekretär **J. Piiskar**.

